

בארה של תורה

מאת הרב ראובן גולן מח"ס רינונה של תורה ♦ יו"ל ע"י כולל שערים המצויינים שע"י מוסדות דרכי תורה רחובות

כתובת המערכת:

מודיעין עילית

מסילת יוסף 3/10

מל' 08-9744220

דוא"ל לרשימת תפוצה:

rg5740@gmail.com

גליון 90 חשון תשע"ה

העלוך מוקדש לעילוי נשמת רבי אברהם ז"ל בן רחל ופנחס אריאל הי"ד

פרשת תולדות

באותה הדרך, אלא צריך להתאים דרך שונה ומיוחדת לכל אחד מהם.

והוסיף הרשר"ה "כי אילו הקדימו יצחק ורבקה לחדור לנפש עשו, ואילו למדו כיצד האומץ, העוז, והכח, הנטועים בנפשו של עשו, יכולים להטות שכם לעבודת ה'. כי אז הגיבור לעתיד לא היה הופך לגיבור ציד אלא גיבור לפני ה'. אמנם רק משגדלו הנערים הופתעו לראות כי שני אחים תאומים שיצאו מבטן אחת, שגדלו, נתחנכו, ולמדו באותו בית, היו כה שונים ומנוגדים במעשיהם. החינוך שעשו קיבל לא התאים לאיש שדה-איש חוץ. הגם שהתאים מאוד לאיש תם יושב אוהלים-ליעקב."

מי חיבר את תפילת "נשמת כל חי"?

"ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו" (כה, כא)

ידוע שבתפילת "נשמת כל חי" מרומזים שמותיהם של יצחק ורבקה בתיבות "בפי ישרים תתרומו, ובשפתי צדיקים תתברך, ובלשון חסידים תתקדש, ובקרב קדושים תתהלל". והנה ידוע שיש פולמוס רחב סביב זהותו של מחבר "נשמת כל חי". ושמעתי מהגאון ר' מאיר מאזוז שליט"א ראש ישיבת 'כסא רחמים' שיצחק אבינו הוא שיוסד תפילה זו, והיה אומר אותה יחד עם רבקה, ולכן רמו את שמו ושמה בה. ונלכאורה הרי מזכירים ב'נשמת' את יציאת מצרים שהיתה בדורות שלאחר יצחק אבינו? ויתכן שאת עיקר התפילה יסד יצחק, ולאחר מכן במשך הדורות נוספו עוד קטעים. וזהו שנאמר "ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו", ש"לנכח" הוא נוטריקון "לומר נשמת כל חי".

עשו היה היחיד בעולם שידע לצוד את

איש השדה

"ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה, ויעקב איש תם יושב

אוהלים" (שם)

במסכת כלאים (ח, ה) שנינו שיש בעל חי שנקרא "אדני השדה". ופירש רבינו עובדיה מברטנורא, שהוא "בעל חי הגדל בשדות, וצורתו צורת אדם בפרצוף ידים ורגלים, והוא 'ידעוני' הכתוב בתורה. וחבל יוצא מהארץ ומחובר לטבורו, ואין כל בריה יכולה להתקרב אליו, כי הוא הורג וטורף כל הקרב אליו. וכשרוצים לצוד אותו, יורים חיצים בחבל עד שנפסק, וצועק בקול מר ומת מיד". וכתב בספר כפתור ופרח (פרק נ"ח) ש'אדני השדה' הוא מלשון 'אדם השדה', כי האות נ' היא במקום האות מ'.

וביאר הגר"א (חומש הגר"א) שהיה רק אדם אחד בעולם שידע לצוד את אדני השדה בעודו חי, והוא עשו. וזהו שנא' "ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה", שהיה יודע לצוד את איש השדה.

ולכאורה כיצד היה עשו עושה זאת? אלא שהנה כתבו בפירושו בעלי התוספות על התורה (בראשית כה, כט), "כשהתחיל עשו לצוד בשדות, בא נמרוד שהיה גבור ציד, ואמר, מי הרשהו לצוד בשדות בלא רשותי. וקבעו זמן להילחם יחד. בא עשו ונתייעץ עם יעקב, אמר לו יעקב, כל זמן שיש לנמרוד בגדי אדם הראשון לא תוכל לו, אמור לו שיסירם מעליו, ואז תלחם עמו. וכשהפשיטם נמרוד, לבשם עשו במרמה, וקם והרג את נמרוד".

ובפס' לב' כתבו בעלי התוספות "המדרש אומר שפעם אחת הלך עשו לצוד חיות ועופות וראה צבי ורץ אחריו עד שמצאו נמרוד ואמר לו למה אתה צד ביער שלי. וקבעו זמן להילחם זה בזה. ובא

כיצד היה הופך עשו מגיבור ציד לגיבור

לפני ה'?

"ויגדלו הנערים" (כה, כז)

פירש רש"י "כל זמן שהיו קטנים לא היו ניכרים במעשיהם, ואין אדם מדקדק בהם מה טובם, כיון שנעשו בני י"ג שנה זה פירש לבתי מדרשות וזה פירש לעבודה זרה".

וביאר הרש"ר הירש, כי חז"ל השמיעונו באמרם 'ואין אדם מדקדק בהם מה טובם', שבעודם קטנים לא שמו מחנכיהם לב לכך שיעקב ועשו שונים זה מזה באופיים כרחוק מזרח ממערב, ולא התבוננו בהבדלי נטיותיהם הנסתרים ובתכונות הנפש המיוחדות לכל אחד מהם, אלא תורה אחת וחינוך אחד העניקו לשניהם. וכלל גדול הוא בחינוך - "חנוך לנער על פי דרכו" (משלי כב, ו), הווי אומר שיש לכוין את הנער בהתאם לדרכו המיוחדת לו, ההולמת את התכונות והנטיות השוכנות בעמקי נפשו.

וכתב עוד, 'המושיב את יעקב ואת עשו על ספסל לימודים אחד, ומחנך אותם באותם הרגלי חיים ודרכי לימוד ומחשבה, מובטח לו שאת אחד מהם הוא ודאי מקלקל. כי לעומת יעקב שישאב ממעיינות החכמה בחפץ לב, הרי שעשו יצפה בכל עת לרגע בו ישליך מאחורי גבו את ספרי לימודו יחד עם תעודת חייו, וילך אחר טבעו ותכונותיו, שלא קיבלו מענה, ולא נקשרו באופן פרטי ומיוחד לעבודת ה' כפי עניינם. כי באמת אי אפשר לחנך וללמד את שניהם

יהודה בן פריזאד עזרי ז"ל
תאגיה בת רבקה סלמי ע"ה
שלוח בת משה שאער ע"ה

יוסף בן פנינה ודוד שוקרי ז"ל
שמואל בן חיה פרידמן ז"ל
חסן עמרם בן זוהרה מועלם ז"ל

לע"נ ר' בנימין בן סלחה ז"ל ♦ סרה בת רחמה ע"ה
ר' שלמה בן טאוס ז"ל ♦ נאויה בת תאגיה ע"ה
ארהן בן יהיא ז"ל ♦ רחל בת סאלחה ע"ה
צביה בת סרה ע"ה

האם מותר לצוד בשבת ע"י בגדי

החמודות?

"ועשו אחיו בא מצידו" (כו, ל)

במדרש (פסיקתא זוטרתא פרק כו סימן ל) אמרו "מלמד שהיה מצייד וקושר והמלאך מתיירן". וכן דרשו (ב"ר סו, ב) "אמר ר' יהושע בן לוי, כל אותו היום היה עשו צד צבאים וכופתן ומלאך בא ומתיירן, ועופות ומסכסכן ומלאך בא ומפריחן".

וקשה לי, מדוע טרח עשו כל כך ולא השתמש בבגדי החמודות שעל ידן היו בעלי החיים באים אליו מאליהן. ושמה היה זה מחמת שאביו צוהו "שא נא כליך תליך וקשתך וצא השדה וצודה לי" והיה צריך ללכת ולצוד דוקא. אמנם עדיין יש להבין מדוע צוהו יצחק בן ולא נסתפק במה שיצוד ע"י בגדי החמודות.

שוב ראיתי שכן הקשה בספר 'משאת המלך', וכתב "הנה מסירת הברכות היתה כרוכה במצות כיבוד אב, ועשו שהיה מופלג במידת כיבוד אב עמד ליטול הברכות, ויצחק כשבא לברכו הקדים לו לעשו שיתעסק תחילה בכיבוד אב. וזהו שאמר לו שא נא כליך תליך וקשתך, כי לכאורה מה היה צריך לזה, והרי היו לו בגדי החמודות שעל ידם היו מתקבצים החיות אצלו והיה יכול לצודם בנקל, ועל כרחק צריך לומר שכדי שיזכה לברכות היה צריך לטרוח במצות כיבוד, ולכן אמר לו שהפעם יטול הכלי ציד כדי לצוד לו ולעשות לו מטעמים".

וכבר כתב בן ה'שפתי כהן' (כו, א) "לפי שראה יצחק שאין לעשו שום זכות לברכו, אמר לו עתה שא נא כליך תליך וגו', כלומר הסר כלי הצידה [כמו 'ישא פרעה את ראשך'], וכוונתו של יצחק שיסיר המלבוש שחמד מנמרוד כי אינו רוצה לאכול לחם חמודות, וגם אין זו צידה, כי כשהיו חיות רואות אותו מלבוש היו באות מאליהן, אני רוצה שתצוד צידה על ידי טורח ועל ידי עמל כדי להרבות שכרך לפום צערא אגרא. וצא השדה, למרחוק כדי שיטרח לזכותו. ולזה אמר כשבא יעקב, מה זה מיהרת למצוא בני, אני הייתי רוצה שלא תמצא בריוח אלא בצער ובדוחק. ואמר וצודה לי, כשתצוד תאמר זה לכבוד אבי, וכן בעשיה ועשה לי, והביאה לי, על כל דבר ודבר עשהו לשמי".

ב. ויש להוסיף שהנה ב'חשוקי חמד' לגאון ר' יצחק זילברשטיין **שליט"א** (שבת עד, ב) דן האם מותר ללבוש את בגדי החמודות בשבת ובפרט אם מתכוין לצוד על ידם חיות. וכתב שכיון שהלובש את הבגדים לא נוגע בחיות ואינו עושה מעשה מותר, אף על פי שכוונתו לצודם. ועוד שמסתבר שלא היתה זו צידה טבעית אלא בדרך סגולה על טבעית. ובלבד שלא מכניסם למקום המשתמר. ואמנם מה שמצינו **במדרש** (ילקוט שמעוני שופטים פ"ה אות מ"ג): לגבי סיסרא ש"אפילו חיה שבשדה כיון שהיה נותן עליה קולו לא היתה זוה ממקומה". בודאי שמי שעושה כן בשבת אף על פי שמהתורה אין בזה איסור כי אין זו דרך צידה טבעית, מ"מ פעולה זו אסורה מדרבנן, כיון שגם עשה מעשה שצעק עליה.

עשו ולקח עצה מיעקב ויעץ לו כדפי' לעיל. והבגדים היה להם כח כל כך שהחיות הרעות היו באות ומסייעות למי שהיה לבוש הבגדים. ועל פי זה המדרש אמר עשו הנה אנכי הולך למות כי מחר אני נלחם עם נמרוד ואין לי כח להלחם כנגדו, ומה אני חושש מהבכורה".

וביאר הגאון ר' צבי הירש מבריסק (הו"ד בחומש הגר"א שם), שבגדי אדם הראשון היו עשויים מהעור שהפשיט הקב"ה מהנחש לאחר שהחטיא את האדם. וכיון שהנחש היה מלך על בעלי החיים, היו מצויירים על עורו כל ברואי חלד, וכשהיו רואים את תמונתם על עורו, היו משתחווים לו. ואותם בגדים נתגלגלו לידי נמרוד, ולכן היה גיבור ציד, כי כל חיה שהביטה בתמונתה שבבגדיו היתה נופלת לפניו. וע"י שנטל עשו את בגדי נמרוד, היה צד את אדני השדה בעודו חי, כי בודאי היתה חיה זו מצויירת על בגדי אדם הראשון.

ב. גם החתם סופר ביאר את הפס' "איש יודע ציד איש שדה" כמו הגר"א. אמנם הוסיף לבאר, שהנה יצחק היה סבור שעשו צדיק, וזאת משום שעשו היה יודע עתידות על ידי שהיה מניח את העצם של הידעוני בפיו של מת, אך יצחק לא ידע שעשו עושה כן, ולכן חשב שיש לו רוח הקודש והוא צדיק.

וזהו שנאמר "ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה, ויעקב איש תם יושב אוהלים", שלכאורה איש תם אינו ההיפך מאיש שדה? אלא ש"תם" נאמר על מי שאינו שואל וחוקר אחר העתידות, ובוזה היה יעקב נוהג בהיפך מעשו, שהיה תם ויושב אהלים ולא חוקר אחר העתידות, שלא כעשו שהיה צד את איש השדה כדי שיתגלה לו העתיד לקרות.

עשו נגע בדמות האריה שבבגדיו ובא

האריה לטרוף את נמרוד

"ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדול החמודות" (כו, טו)

פירש"י "והלא כמה נשים היו לו והוא מפקיד אצל אמו? אלא שהיה בקי במעשיהן וחושדן". הטעם שעשו חשש כל כך לבגדיו יתבאר על פי האמור לעיל שהיו אלו בגדי אדם הראשון שגול עשו מנמרוד.

והנה כתב רבינו עובדיה מברטנורא בפירושו על התורה, שהם כתנות העור שעשה הקב"ה לאדם הראשון, שעליהן היו מצוירות צורות כל החיות שבעולם. וכל זמן שהיה אדם נוגע באחת מהצורות היתה החיה ההיא באה לפניו ועושה בה כל חפצו. והכתנות הללו היו של נמרוד, וביקש עשו מנמרוד שישאיל לו אותם, וכשהשאים לו נגע עשו בצורת האריה, וכשבא לפניו הורה לו לטרוף את נמרוד והרגו ונשאר המלבושים בידו.

ופירש שזהו שכתב רש"י שהיה עשו חושד בנשותיו, דהיינו שחשד בנשיו שמא ירצו להינשא לאדם אחר, ויגעו בדמות החיות שעל הבגד כדי שיבואו להרגו, ולכן הפקידם אצל אמו.

ובפרקי דרבי אליעזר (פכ"ד) אמרו, שכשיצא יעקב מאת פני יצחק אביו, אמר שאין עשו הרשע כדאי ללבוש כתנות אלו, וטמנם בארץ.

האזינו לשיחות מוסר והשקפה ופרשת השבוע מאת הרב ראובן גולן ב'קול הלשון'

בטל' 03-6171001. לשיחות חדשות יש להקיש [לא ברצף] 1-1-2-48-1-1

ניתן להשיג את השיעורים והשיחות בעמדות 'קול הלשון' ברחבי הארץ ובאתר 'קול הלשון'

לעילוי נשמת מנחם מנדל בן ברוך אשכנזי ז"ל ♦ משה בן שמעה אביבי ז"ל ♦ חיים בן דוד בכר ז"ל ♦ יהודה בן שלום זרינה שרעבי ז"ל

לוי בן סאלם כרמי ז"ל
יצחק בן אסתר ז"ל ע"י כהן
יהודה בן סופי בן בסט ז"ל

אליהו נעים בן פרחא קוש ז"ל
מזל בת חכם אברהם הכהן ע"ה
יעקב בן יוסף גהלי ז"ל

חיים בן שמעון הלוי שפילמן ז"ל
אסתר בת חנינה ואזאנה ע"ה
נתן בן ניסים כוכבי ז"ל